

Omzendbrief betreffende het kweken en in de handel brengen van insecten en levensmiddelen op basis van insecten voor humane consumptie

Referentie	PCCB/S3/ENE/KBE/1158552	Datum	21/05/2014
Huidige versie	1	Van toepassing vanaf	Datum van publicatie
Trefwoorden	Insecten, levensmiddelen op basis van insecten, humane consumptie, diervoeder		

Opgesteld door	Goedgekeurd door
Ngonlong Ekendé Elisabeth, attaché Bergen Karolien, attaché Keppens Christophe, attaché	Diricks, Herman, directeur-generaal

1. Doel

Deze omzendbrief heeft als doel de voorschriften te verduidelijken die van toepassing zijn op het kweken en in de handel brengen van insecten en levensmiddelen op basis van insecten voor humane consumptie in afwachting van een juridische verduidelijking van de regelgeving op Europees niveau, meer bepaald het vastleggen van de novel food status van insecten.

2. Toepassingsgebied

Deze omzendbrief is van toepassing op alle levensmiddelenbedrijven gevestigd in België die insecten kweken en/of insecten en levensmiddelen op basis van insecten in de handel brengen voor humane consumptie. De omzendbrief viseert geen insecten voor dierlijke consumptie, wat momenteel niet is toegelaten voor landbouwhuisdieren.

Verordening (EG) nr. 258/97 bepaalt dat voedingsmiddelen of voedselingrediënten die vóór 15 mei 1997 in de Europese Unie niet in significante mate voor humane voeding zijn gebruikt nieuwe voedingsmiddelen of nieuwe voedselingrediënten (« novel foods, novel food ingredients ») zijn. Krachtens die verordening moet voor alle nieuwe voedingsmiddelen of voedselingrediënten een beoordeling worden uitgevoerd en moet er een Europese toelating voor zijn afgegeven voordat zij in de handel mogen worden gebracht. Deze toelating heeft onder andere betrekking op de gebruiksvoorwaarden, de benaming van het nieuwe voedselingrediënt of voedingsmiddel en op de specifieke etiketteringsvoorschriften. Wat insecten voor humane consumptie betreft, heeft de Europese Commissie een enquête uitgevoerd bij alle lidstaten om te weten te komen welke insecten in Europa in de handel worden gebracht. De Belgische overheid stuurde naar aanleiding daarvan een lijst op van insecten die in België worden aangeboden voor humane consumptie (zie tabel). Momenteel is er juridische onduidelijkheid of hele insecten en bereidingen ervan (bv wormenpasta) binnen of buiten het toepassingsgebied van de novel food verordening vallen. De Europese Commissie heeft recent een nieuw voorstel voor de herziening van deze novel food verordening opgesteld. Alle soorten en vormen van insecten worden volgens dit ontwerp

beschouwd als novel food, tenzij er bewijs kan geleverd worden dat ze in significante mate door de mens werden geconsumeerd in de EU voor 15 mei 1997. Deze nieuwe verordening moet nog worden goedgekeurd door het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie. Momenteel kon de Europese Commissie nog geen duidelijkheid geven over de voorziene timing voor publicatie.

In afwachting van een juridische verduidelijking van de Europese wetgeving worden de insecten vermeld in onderstaande tabel getolereerd voor het handelsverkeer op het nationale grondgebied. Deze tolerantie geldt evenwel niet voor voedsel ingrediënten geïsoleerd uit insecten, zoals bijvoorbeeld “proteïne-isolaten” aangezien deze duidelijk binnen het toepassingsgebied van de novel food verordening vallen. Operatoren die insecten wensen in de handel te brengen die niet in de tabel worden vermeld, dienen hiervoor voorafgaandelijk een dossier in te dienen bij de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (FOD VVVL), volgens de novel food-aanvraagprocedure met het oog op het bekomen van een Europese toelating. Meer informatie over de aanvraagprocedure voor het bekomen van een toelating kan gevonden worden op de website van de FOD VVVL.

Huiskrekel	<i>Acheta domesticus</i>
Afrikaanse treksprinkhaan	<i>Locusta migratoria migratorioides</i>
Morioworm	<i>Zophobas atratus morio</i>
Meelworm	<i>Tenebrio molitor</i>
Buffaloworm	<i>Alphitobius diaperinus</i>
Wasmotrups	<i>Galleria mellonella</i>
Amerikaanse woestijnsprinkhaan	<i>Schistocerca americana gregaria</i>
Bandkrekel	<i>Grylodes sigillatus</i>
Rups van de kleine wasmot	<i>Achroia grisella</i>
Rups van de zijdevlinder	<i>Bombyx mori</i>

Het FAVV heeft een advies gevraagd aan haar Wetenschappelijk Comité over de veiligheid van het gebruik van deze insectensoorten voor humane consumptie. De verdere nationale aanpak zal worden herzien op basis van dit wetenschappelijk advies, de publicatie van de nieuwe novel food verordening of van een juridische verduidelijking van de huidige novel food verordening.

3. Wetgeving

Europese verordening (EG) nr. 258/1997 van het Europees Parlement en de Raad van 27 januari 1997 betreffende nieuwe voedingsmiddelen en nieuwe voedsel ingrediënten.

Europese verordening (EG) nr. 999/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 houdende vaststelling van voorschriften inzake preventie, bestrijding en uitroeiing van bepaalde overdraagbare spongiforme encefalopathieën.

Europese verordening (EG) nr. 178/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 28 januari 2002 tot vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving, tot oprichting van de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid en tot vaststelling van procedures voor voedselveiligheidsaangelegenheden.

Europese Verordening (EG) nr. 852/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende levensmiddelenhygiëne.

Europese Verordening (EG) nr. 183/2005 van het Europees Parlement en de Raad van 12 januari 2005 tot vaststelling van voorschriften voor diervoederhygiëne.

Europese Verordening (EG) nr. 767/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende het in de handel brengen en het gebruik van diervoeders, tot wijziging van Verordening (EG) nr. 1831/2003 van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijn 79/373/EEG van de Raad, Richtlijn 80/511/EEG van de Commissie, Richtlijnen 82/471/EEG, 83/228/EEG, 93/74/EEG, 93/113/EG en 96/25/EG van de Raad en Beschikking 2004/217/EG van de Commissie.

Europese Verordening (EG) nr. 1069/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van gezondheidsvoorschriften inzake niet voor menselijke consumptie bestemde dierlijke bijproducten en afgeleide producten en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1774/2002 (verordening dierlijke bijproducten).

Verordening (EU) nr. 1169/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2011 betreffende de verstrekking van voedselinformatie aan consumenten, tot wijziging van Verordeningen (EG) nr. 1924/2006 en (EG) nr. 1925/2006 van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijn 87/250/EEG van de Commissie, Richtlijn 90/496/EEG van de Raad, Richtlijn 1999/10/EG van de Commissie, Richtlijn 2000/13/EG van het Europees Parlement en de Raad, Richtlijnen 2002/67/EG en 2008/5/EG van de Commissie, en Verordening (EG) nr. 608/2004 van de Commissie.

Koninklijk besluit van 13 september 1999 betreffende de etikettering van voorverpakte voedingsmiddelen.

4. Vereisten voor het in de handel brengen

4.1. Registratie van de activiteiten

De activiteit « insecten kweken » is opgenomen in de activiteitenboom van het FAVV. Het gaat om een activiteit in de primaire productie waarbij de rechtstreekse verkoop van levende dieren door de producent wordt beschouwd als een impliciete activiteit van de kweek. Operatoren die insecten kweken moeten bij het FAVV geregistreerd zijn zoals vermeld onder punt 4.1.1.

Voor de verkoop van insecten of het bereiden en in de handel brengen van levensmiddelen op basis van insecten is een registratie of toelating van het FAVV vereist. Al naargelang de uitgevoerde activiteiten zijn de registraties of toelatingen vermeld onder punt 4.1.2. tot 4.1.4. met bijhorende plaats- activiteit- product-codes van toepassing. Het betreft hier een niet-limitatieve lijst waarin de meest relevante activiteiten vermeld worden. Indien insecten geïntegreerd worden in bepaalde levensmiddelen kunnen andere activiteiten gelden. Hiervoor wordt verwezen naar de activiteitenboom van het FAVV.

4.1.1. Groep BEDRIJVEN MET DIEREN EN DIERLIJKE PRODUCTEN/Registratie

Plaats: PL42 Landbouwbedrijf

Activiteit: AC28 Houden

Product: PR 220 Insecten – andere dan bijen/hommels

4.1.2. Groep DETAILHANDELAARS/Registratie

Plaats: PL29 Detailhandelaar

Activiteit: AC94 Ambulante detailhandel

Product: PR57 Voorverpakte levensmiddelen met een houdbaarheid bij omgevingstemperatuur van tenminste drie maanden

Plaats: PL29 Detailhandelaar

Activiteit: AC96 Niet-ambulante detailhandel

Product: PR57 Voorverpakte levensmiddelen met een houdbaarheid bij omgevingstemperatuur van tenminste drie maanden

Plaats: PL29 Detailhandelaar

Activiteit: AC95 Detailhandel als bijkomstige activiteit

Product: PR57 Voorverpakte levensmiddelen met een houdbaarheid bij omgevingstemperatuur van tenminste drie maanden

4.1.3. Groep HORECA/Toelating 1.1. Detailhandel in levensmiddelen

Plaats: PL88 Ambulant voertuig

Activiteit: AC66 Productie en distributie

Product: PR152 Maaltijden

Plaats: PL92 Eetgelegenheid

Activiteit: AC66 Productie en distributie

Product: PR152 Maaltijden

Plaats: PL83 Traiteur

Activiteit: AC66 Productie en distributie

Product: PR152 Maaltijden

4.1.4. Groep DETAILHANDELAARS (verkoop van algemene levensmiddelen, zonder bereiding)/Toelating 1.1. Detailhandel in levensmiddelen

Plaats: PL29 Detailhandelaar

Activiteit: AC68 Productie en niet-ambulante detailhandel

Product: PR55 Niet-voorverpakte levensmiddelen of voorverpakte levensmiddelen met een houdbaarheid bij omgevingstemperatuur van minder dan 3 maand of gekoelde levensmiddelen

Plaats: PL29 Detailhandelaar

Activiteit: AC94 Ambulante detailhandel

Product: PR55 Niet-voorverpakte levensmiddelen of voorverpakte levensmiddelen met een houdbaarheid bij omgevingstemperatuur van minder dan 3 maand of gekoelde levensmiddelen

Plaats: PL29 Detailhandelaar

Activiteit: AC96 Niet-ambulante detailhandel

Product: PR55 Niet-voorverpakte levensmiddelen of voorverpakte levensmiddelen met een houdbaarheid bij omgevingstemperatuur van minder dan 3 maand of gekoelde levensmiddelen

Plaats: PL29 Detailhandelaar

Activiteit: AC95 Detailhandel als bijkomstige activiteit

Product: PR55 Niet-voorverpakte levensmiddelen of voorverpakte levensmiddelen met een houdbaarheid bij omgevingstemperatuur van minder dan 3 maand of gekoelde levensmiddelen

4.1.5. Groep GROOTHANDELAARS (in levensmiddelen)/Toelating 1.1. Detailhandel in levensmiddelen

Plaats: PL47 Groothandelaar

Activiteit: AC97 Groothandel

Product: PR52 Levensmiddelen

4.1.5. Groep VERWERKINGSBEDRIJVEN/Toelating 1.2. Inrichtingen voor het bereiden, verwerken en in de handel brengen van levensmiddelen

Plaats: PL43 Fabrikant
Activiteit: AC39 Vervaardiging
Product: PR114 Bereide gerechten

Plaats: PL43 Fabrikant
Activiteit: AC39 Vervaardiging
Product: PR26 Andere levensmiddelen

Plaats: PL43 Fabrikant
Activiteit: AC39 Vervaardiging
Product: PR45 Chocolade, snoepwaren

4.2. Algemene principes van de levensmiddelenwetgeving

Voor de activiteiten « kweken en in de handel brengen van insecten of levensmiddelen op basis van insecten voor humane consumptie » gelden de algemene principes van de levensmiddelenwetgeving, met name onder meer de toepassing van de goede hygiënepraktijken, traceerbaarheid, meldingsplicht, etikettering,... en de implementatie van een autocontrolesysteem gebaseerd op de HACCP-principes.

1. Alle exploitanten in de voedselketen zijn onderworpen aan de « General Food Law » (verordening (EG) nr. 178/2002) die de algemene voorschriften van de levensmiddelenwetgeving vastlegt. Artikel 17 van die verordening wijst de operatoren erop dat zij de naleving van de reglementaire voorschriften moeten controleren in alle stadia die onder hun toezicht vallen.
2. De exploitanten van levensmiddelenbedrijven die insecten kweken en levende insecten in de handel brengen voor humane consumptie vallen onder de voorschriften van verordening (EG) nr. 852/2004 die gelden voor exploitanten uit de primaire sector.
3. Het voeder gegeven aan insecten bestemd voor humane consumptie valt onder de diervoederwetgeving en dient te voldoen aan de algemene voorschriften voor diervoederhygiëne uit verordening (EG) nr. 183/2005. Insecten gehouden voor humane consumptie vallen onder de definitie van landbouwhuisdieren, meer in het bijzonder onder de voedselproducerende dieren. De diervoederregels die gelden voor voeder voor andere landbouwhuisdieren zoals varkens, runderen en pluimvee zijn hierdoor eveneens van toepassing op de in deze omzendbrief geïllustreerde insecten. Meer gedetailleerde informatie kan men vinden op de website van het FAVV op <http://www.favv-afsca.fgov.be/dierlijkeproductie/dierenvoeding/>.
4. De exploitanten die insecten hanteren, bereiden, verwerken, opslaan, uitstallen of vervoeren, om ze in de handel te brengen voor humane consumptie, vallen onder de voorschriften van verordening (EG) nr. 852/2004 die gelden voor exploitanten die actief zijn in de verwerking en de distributie van levensmiddelen.
5. Er zijn geen specifieke voorwaarden voor insecten opgenomen in verordening (EG) nr. 853/2004.
6. De voorschriften betreffende de etikettering van voorverpakte levensmiddelen worden opgelegd door het KB van 13 september 1999. Vanaf 13 december 2014 zijn de voorschriften voor voorverpakte en niet-voorverpakte levensmiddelen vermeld in verordening (EU) nr. 1169/2011 van toepassing.

4.3. Specifieke aspecten in verband met voedselveiligheid die in aanmerking moeten genomen worden voor insecten en levensmiddelen op basis van insecten bestemd voor humane consumptie

Voor de in de tabel weergegeven insectensoorten voor humane consumptie zijn de volgende diervoederregels bijzonder relevant gezien het natuurlijke dieet van de bedoelde soorten.

1. In de diervoederwetgeving mogen alle voedermiddelen gebruikt worden, tenzij ze expliciet verboden zijn door de wetgeving. In de hierboven vermelde verordening (EG) nr. 767/2009 geeft bijlage III een lijst van verboden middelen waaronder uitwerpselen, urine, met conserveermiddelen behandeld hout, afval van afvalwater, vast stadsafval, (delen van) verpakkingen, etc.
2. Ook keukenafval, etensresten en onverwerkte dierlijke bijproducten mogen op basis van verordening (EG) nr. 1069/2009 niet aan deze insecten gegeven worden.
3. De wetgeving voorziet ook verschillende beperkingen voor het gebruik van dierlijke voedermiddelen in het voeder van landbouwhuisdieren. De belangrijkste beperking is het voederverbod van dierlijke eiwitten voor landbouwhuisdieren in verordening (EG) nr. 999/2001. Een samenvatting kan gevonden worden op http://www.favy-afsva.be/dierlijkeproductie/dierenvoeding/productendierlijkeoorsprong/_documents/2013_11_Toegelaten_en_niet_toegelaten_producten_999_2001_NL.pdf onder de kolom niet-herkauwers. Dierlijke vetten kunnen wel gebruikt worden mits ze verwerkt werden volgens verordening (EG) nr. 1069/2009.

Voor de consumptie van insecten en levensmiddelen op basis van insecten dient rekening gehouden te worden met specifieke 'gevaren'.

1. Voor het product in de handel wordt gebracht kan een verhittingsstap noodzakelijk zijn als kiemreducerende behandeling.
2. Producten die in de handel gebracht worden dienen periodiek getest te worden op de aanwezigheid van ziekteverwekkers. Voor deze periodieke testen kan men zich ondermeer baseren op de voedselveiligheidscriteria vermeld in verordening (EG) nr. 2073/2005 voor *Salmonella* in gehakt vlees van andere diersoorten dan pluimvee, bedoeld om na verhitting te worden gegeten (afwezig in 10 gram). Daarenboven gelden de criteria voor *Listeria monocytogenes* in kant-en-klare levensmiddelen met/op basis van insecten [< 100 kve (kolonievormende eenheden)/g] en moet er dus voor die producten worden voldaan aan de eisen in de verordening.
3. Gezien de relatief lange houdbaarheidsdatum van gedroogde of gevriesdroogde insecten dient ook rekening gehouden te worden met het aantal pathogenen dat in het product kan uitgroeien tot aan het einde van de houdbaarheid.
4. Indien de producten moeilijk te gebruiken zijn zonder bijkomende informatie, dient een gebruiksaanwijzing vermeld te worden op het etiket evenals bijzondere bewaarvoorschriften en/of gebruiksvoorwaarden.
5. Er dient rekening mee gehouden te worden dat personen die allergisch zijn aan zeevruchten en/of huisstofmijt allergisch zouden kunnen reageren op de consumptie van insecten.

5. Overzicht van de revisies

Overzicht van de revisies van de omzendbrief		
Versie	Van toepassing vanaf	Reden en omvang van de revisie
1	Datum van publicatie	Originele versie